KTT, Apulaisprofessori Hanna Silvola
15.9.2021

Asiantuntijalausunto koskien yritysten kestävyysraportointia

Viite: Talousvaliokunta 16.6.2021 / U 29/2021 vp / Asiantuntijapyyntö 8.9.2021

Asia: U 29/2021 vp Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle komission ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviksi direktiivien (EU) 2013/34, 2004/109 ja 2006/43 sekä asetuksen (EU) 537/2014 muuttamisesta siltä osin kuin on kyse yritysten kestävyysraportoinnista (KOM(2021) 189 lopullinen).

Kiitän saamastani mahdollisuudesta esittää näkemykseni koskien yritysten kestävyysraportointia. Näkemykseni perustuu noin 15 vuoden kokemukseen yritysten kestävyys- ja talousraportoinnin tutkijana ja opettajana koti- ja ulkomaisissa yliopistoissa, liikkeenjohdon kouluttajana (EMBA) sekä asiantuntijatehtävissä saamaani kokemukseen (esimerkiksi yritysvastuuraportointikilpailun tuomaristossa). Olen näiden vuosien aikana haastatellut satoja vastuullisuusasiantuntijoita, talousjohtoa, tilintarkastajia, rahoittajia, sijoittajia ja eri sidosryhmiä kestävyysraportoinnin ja varmennuksen tiimoilta, joten tunnen kentän hyvin myös käytännössä.

Näkemykseni

Euroopan komission ehdotus yritysten kestävyysraportoinnista on merkittävä ja erittäin tarpeellinen muutos. Lausuntopyyntöäni varten saamani asiakirjat esittävät tilanteesta kokonaisvaltaisen kuvan, joka vastaa hyvin omaa käsitystäni alan asiantuntijana. Nyt tarkasteltavana oleva raportointia koskeva direktiivi on erittäin merkityksellinen osa EU:n kestävän rahoituksen toimintaohjelmaa (Sustainable Finance Action Plan). Toimintaohjelman tavoitteena on rahoitusmarkkinoiden pitkäjänteisyys, matalahiilinen yhteiskunta ja rahoitusjärjestelmän kestävyys.

EU:n kestävän rahoituksen toimintasuunnitelman ytimessä on kehittää EU-alueelle yhtenäinen määritelmä siitä mikä on ’kestävää’ tai ’vihreää’ eli niin kutsuttu *taksonomia*. Jotta sijoittajat osaa valita salkkuunsa ’kestäviä’ tai ’vihreitä’ sijoituksia ja rahoittajat myöntää lainoja niille, on yritysten annettava tietoja niiden ’kestävyydestä’ tai ’vihreydestä’. Se edellyttää muutoksia kaikilta osapuolilta (erityisesti sijoittajat, rahoittajat ja yritykset). Nyt arvioitavana oleva direktiiviehdotus koskee ’ravintoketjun’ alkutuottajaa, eli yritystä, jonka tuottamia kestävyystietoja rahoitus- ja sijoitusmarkkinat akuutisti tarvitsevat. Huomattakoon kuitenkin, että kyseessä on globaali ongelma, jonka ratkaiseminen auttaa myös monia muita sidosryhmiä (yritysten työntekijät, yhteistyökumppanit toimitusketjussa, asiakkaat, tutkijat, kansalaisjärjestöt jne.).

Yhteenveto keskeisistä muutoksista

Raportointia koskevan muutoksen hahmottamiseksi laadin taulukon, jossa vertaan nykyisen lainsäädännön mukaista ei-taloudellisen tiedon raportointidirektiiviä (Non-Financial Reporting Directive, NFRD) Komission ehdottamaan kestävyysraportointidirektiiviin (Corporate Sustainability Reporting Directive, CSRD).

	NYKYINEN LAINSÄÄDÄNTÖ: **Ei-taloudellisen tiedon raportointi** (Non-Financial Reporting Directive, **NFRD**)	**EUROOPAN KOMISSION EHDOTUS:** **Yritysten kestävyysraportointi** (Corporate Sustainability Reporting Directive, **CSRD**)
Ketä koskee?	• ≥ 500 henkilöä työllistävät yritykset ja PIE- yhteisöt (julkisen edun kannalta merkittävät yhteisöt)	• Pörssiyhtiöt[1](pl. mikroyhtiöt[2]) • ≥ 250 henkilöä työllistävät yritykset[3] (myös luottolaitokset ja vakuutusyhtiöt)
Montaako koskee?	• EU:ssa 11.600 yritystä • Suomessa noin 80 yritystä	• EU:ssa arviolta 49.000 yritystä • Suomessa arviolta 600-800 yritystä
Milloin voimassa?	• 2017 tilikaudesta alkaen	• 2023 tilikaudesta alkaen • Pörssilistatuille pk-yrityksille 3 vuoden siirtymäaika
Mitä sisältää?	Yrityksen olennaiseksi katsomia tietoja • vähintään ympäristöasioista, sosiaalisista ja työntekijöihin liittyvistä seikoista, ihmisoikeuksien kunnioittamisesta, korruption ja lahjonnan torjuntaan liittyvistä seikoista sekä hallituksen monimuotoisuudesta. Lisäksi kuvaus • konsernin liiketoimintamallista; toimintaperiaatteista (sis. due diligence –prosessit), kyseisten toimintaperiaatteiden noudattamisen tuloksista; merkittävimmistä riskeistä ja riskienhallinnasta; tärkeimmistä (muista kuin taloudellisista) tulosindikaattoreista	Standardin määrittämät tiedot: • *Kaksinkertainen olennaisuus (douple materiality)* -konsepti: raportoitava *sekä* yritykseen vaikuttavista kestävyysriskeistä (mukaan lukien ilmastonmuutos) *että* yritysten vaikutus yhteiskuntaan ja ympäristöön • annettava tietoja strategiasta, tavoitteista, hallituksen ja johdon roolista, yritykseen ja sen arvoketjuun liittyvistä pääasiallisista haitallisista vaikutuksista, aineettomista hyödykkeistä ja siitä, miten ne ovat yksilöineet raportoimansa tiedot • raportoitava laadulliset ja määrälliset tiedot, ennakoivat ja takautuvat tiedot sekä tiedot, jotka kattavat tarpeen mukaan lyhyen, keskipitkän ja pitkän aikavälin

[1] Koskee säännellyllä markkinalla (regulated market) kaupankäynnin kohteena olevia arvopapereita (osakkeita, joukkovelkakirjoja) liikkeeseen laskeneita yhtiöitä.

[2] Tilinpäätösdirektiivin (EU 2013/34) mukaan mikroyhtiö on yritys, jolla vähintään kaksi seuraavista kolmesta raja-arvosta ei ylity tilinpäätöspäivänä: henkilöstö 10, liikevaihto 700k€, tase 350k€.

[3] Tilinpäätösdirektiivin (EU 2013/34) mukaan suuret yritykset ovat yrityksiä, joilla vähintään kaksi seuraavista kolmesta raja-arvosta ylittyy tilinpäätöspäivänä: henkilöstö 250, liikevaihto 40M€, tase 20M€.

		• oltava linjassa kestävän rahoituksen tiedonantoasetuksen (SFRD)[4] ja EU: n taksonomia -asetuksen kanssa
Tietojen varmennus	• Vapaaehtoinen	• Pakollinen varmennus rajoitetun varmennuksen (limited assurance) tasolla[5] • Lähtökohtaisesti yrityksen tilintarkastaja toimii varmentajana[6]
Miten ja missä tiedot julkaistaan?	Erillisessä raportissa tai integroituna vuosikertomukseen (PDF) tai esim. yrityksen nettisivulla	• Integroituna yrityksen toimintakertomukseen • Digitaalisessa, sähköisesti luettavassa muodossa • Toimitetaan keskitettyyn eurooppalaiseen tiedotevarastoon (ns. datapankkiin)

Nimenmuutos

Muutoksen ensimmäinen silmiinpistävä ero on raportoinnin nimenmuutos, joka on erittäin tervetellut. Tutkimusten mukaan kestävyystekijöillä (tai ESG, Environmental, Social, Governance) on positiivinen yhteys yrityksen taloudelliseen menestykseen, joten vanha nimitys ’ei-taloudelliset tiedot’ on nykytiedon valossa vanhentunut.

Raportoinnin kohteena olevien yritysten määrä

Tilintarkastusyhteisö PwC:n tilastojen mukaan Suomessa oli vuonna 2017 yhteensä 165 kestävyysraportin julkaissutta yritystä, joista vain 39 yhtiön raportti oli ulkoisesti varmennettu riippumattoman varmentajan toimesta. Omien havaintojeni mukaan varmennusten määrä ei ole tuosta juurikaan kasvanut, mutta uusia raportoijia on tullut jonkin verran lisää – ei kuitenkaan läheskään siinä mittakaavassa kuin nyt arvioitava EU:n kestävyysraportointi edellyttäisi. Raportoijia voi olla nykyään muutama sata, mutta arvioni mukaan vain noin 30-50 yrityksellä raportointi on niin korkealla tasolla, että uusiin raportointivaatimuksiin siirtyminen sujuu kohtuullisen vaivattomasti. Nämä edelläkävijät raportoivatkin jo hyvin kestävyysasioista, ja suurimmat pörssiyrityksemme ovat kansainvälistä kärkikaartia myös raportoinnin laajuudessa ylittäen merkittävästi NFRD:n mukaiset raportointivaatimukset.

[4] Kestävän rahoituksen tiedonantoasetus (Sustainable Finance Disclosure Regulation, SFRD) säätelee muun muassa sitä, miten rahastoyhtiöiden, vakuutusyhtiöiden ja rahoitusneuvojien tulee tiedottaa sijoittajille ja asiakkaille kestävyystekijöistä.

[5] Varmennustasoja on kaksi: rajoitettu varmuus (limited assurance) ja kohtuullinen varmuus (reasonable assurance). Ehdotetun kestävyysraportointidirektiivin mukaan pakollinen tietojen varmennus vaaditaan (vähintään) matalammalla rajoitetun varmuuden tasolla.

[6] Jäsenvaltiot voivat sallia akkreditoidun riippumattoman varmennuspalvelujen tarjoajan.

Uusi kestävyysraportointi edellyttää raportointia monilta vasta-alkajilta, joille direktiivi sallii siirtymäajan. Tässä oppia voisi hakea myös Ruotsista, joka jo 2017 NFRD:n kansallisessa implementoinnissa laski raportointirajan oma-aloitteisesti koskemaan 250 henkilöä työllistäviä yrityksiä esitetyn 500 työntekijän sijaan. Vastaavasti Italiassa päätettiin tuolloin vaatia pakollinen raporttien varmennus. Voisi jopa sanoa, että Suomen linja vuoden 2017 muutoksessa 'mennä siitä missä aita on matalin' tulee vastatavaksi nyt, kun kaikki raportointia koskevat muutokset tulevat kerralla eteen.

Eri selvitysten ja omien havaintojeni mukaan uudelle kestävyysraportoinnille on kuitenkin laaja kannatus eri sidosryhmien keskuudessa: alalle tarvitaan standardisoidut pelisäännöt, mutta joistakin yksityiskohdista voidaan olla eri mieltä. Raportointistandardien puute vääristää kilpailua, sillä nykyinen sääntelyn puute mahdollistaa valikoivuuden raportoitavien asioiden suhteen ja mahdollistaa viherpesun. Toisaalta nykytilanne luo edelläkävijöille kilpailuetua, josta muut yrityksen eivät pääse hyötymään. Kattava kestävyysraportointi olisi hyvä keino monille suomalaisille yrityksille osoittaa olevansa vastuullinen ja toimivansa reilusti kestävän kehityksen tavoitteita tukien.

Raporttien varmennus

Kansainvälisesti yritysvastuutietojen varmennus on Suomessa verrokkimaita vähäisempää. Varmennusta koskevissa tutkimuksissani olen havainnut, että varmennuskäytännöt ovat hyvin vaihtelevia eri varmentajien kesken ja alan standardoimattomuus on todella ongelmallista. Suomen tilintarkastajilla on juuri syyskuussa 2021 valmistumassa kansalliset tilintarkastajia koskevat suositukset varmennusprosessin yhtenäistämiseksi, joten kansallisessa implementaatiossa kehotan tutustumaan suosituksiin moninkertaisen työn välttämiseksi.

Haastateltuani laajasti sekä varmentajia, yrityksiä että sidosryhmiä, varmentamattomuuden syyksi näyttää nousevan vahva suomalainen luottamuksen kulttuuri. Osapuolet eivät usko, että yritykset raportoisivat tarkoituksenmukaisesti väärää tietoa. Vastuullisuusraportteihin voi silti jäädä virheitä ja niissä voidaan korostaa epäolennaisia tietoja. Kun kuvioon astuu kansainvälinen sijoittaja, rahoittaja tai yhteistyökumppani, varmennusta vaaditaan. Erilaisissa ESG-luokituksissa varmennuksesta saa lisäpisteitä, ja pörssiyrityksillä onkin tarve pärjätä vertailuissa sijoittajien ja rahoittajien houkuttelemiseksi.

Näkemykseni mukaan kestävyystiedot on varmennettava siinä vaiheessa, kun niitä käytetään merkittävien (taloudellisten) päätösten tekemisessä, esimerkiksi sijoituspäätöstä tehdessä (kun rahaston salkunhoitaja valikoi salkkuunsa ’kestäviä’ sijoituksia) tai rahoitusta haettaessa (kun yrityksen lainamarginaali sidotaan kestävyyskriteereihin, esimerkiksi kasvihuonekaasupäästöjen ja työtapaturmien määrän vähennystavoitteisiin).

Joukossa voi aina olla myös yrityksiä, jotka yrittävät antaa mahdollisimman positiivisen kuvan, sillä nykyinen sääntely – tai sen puute – mahdollistaa valikoivuuden raportoitavien asioiden suhteen. Nykyinen markkinatilanne ei ole reilu, ja uusi kestävyysraportointi toisi eri osapuolet (yritykset keskenään, sijoittajat keskenään) paremmin samalle viivalle.

Raporttien laatiminen ja julkaiseminen

Kestävyysraportointi aiheuttaa yrityksille hallinnollista lisätyötä, mutta muutoksen kokonaisvaikutukset voivat jäädä alkukustannuksen jälkeen kohtuullisiksi. Nyt kun raportointi ei ole standardisoitunutta, yritykset joutuvat joka tapauksessa täyttämään monenlaisia selvityksiä ja tietopyyntölomakkeita eri yhteistyökumppaneilleen. Vaikutusarvioinnin mukaan tämän moninkertaisen työn välttäminen tuo kustannushyötyjä ja sitä kautta kompensoi muutoksesta aiheutuvaa työmäärää.

On kuitenkin muistettava, että tiedon käyttäjän olisi hyvä saada yrityksen raportoimista tiedoista ’oikea ja riittävä kuva’ myös kestävyystietojen osalta, ei vain taloustietojen osalta, erityisesti toimintaympäristössä, jossa kestävyys ja tuloksenteko linkittyvät yhtä tiiviimmin toisiinsa. Ehdotuksen mukaan kestävyystiedot toimitetaan digitaalisessa muodossa eurooppalaiseen tietopankkiin. Tämä on erittäin tärkeä kohta, jonka toteutumista pitää vaalia. Nykytilanteessa ulkopuoliset vastuullisuusluokittajat arvioivat yrityksiä omilla metodologioillaan ja myyvät näitä luokituksia sijoittajille. Jotkut luokitukset ovat usein niin kalliita, että vain isoilla toimijoilla on mahdollisuus hankkia niitä. Tutkimustiedon tuottamisen näkökulmasta on ongelmallista se, että vain harvoilla eliittiyliopistojen tutkijoilla on niihin pääsy. Luotettavien tutkimustulosten saamiseksi tällainen datapankki olisi hieno asia, ja kestävyystiedot olisi laajasti puolueettomien tutkijoiden ja kansalaisjärjestöjen käytössä. Huomionarvoista on kuitenkin se, että myös yritykset voivat hyötyä datapankista esimerkiksi liikekumppanien ja oman toimitusketjun arvioinnissa.

Johtopäätökset

EU:n kestävän rahoituksen toimintaohjelman perimmäinen tarkoitus on lisätä yritysten kilpailuetua pitkällä aikavälillä. Viime kädessä se vaatii kuitenkin

sijoituskohteilta, eli yrityksiltä, kattavaa kestävyysraportointia ja riippumatonta varmennusta, jotta yrityksistä koostuvien rahastojen tai muiden sijoitusinstrumenttien kestävyyttä voidaan luotettavasti arvioida. Komission ehdotus yritysten kestävyysraportoinnista on näkemykseni mukaan asianmukainen ja erittäin tarpeellinen kaikkien sidosryhmien näkökulmasta.

Kunnioittavasti,

Hanna Silvola
KTT, Apulaisprofessori
Hanken School of Economics
hanna.silvola@hanken.fi